

Till staden Lunds äldsta historia?

Ett genmäle

I föregående häfte av Scandia (ovan sid. 191) har Sten Körner publicerat en artikel »Till Lunds stads äldsta historia». Titeln väcker förhoppningar om någon ny synpunkt på någon detalj i historien om Lunds första tid, åtminstone något litet bidrag till belysande av de därmed förknippade problemen. Men efter läsningen av artikeln är man besviken. Den innehåller i det avseendet ingenting nytt. Tvärtom.

Man får i och för sig förtjänstfulla avtryck av Adam av Bremens beskrivning av hednatemplet i Uppsala och dess gudabilder, av Olaus Magnus skildring av de gamle göternas gudar och av vad Herman Chytraeus har att berätta om hur samma gudar dyrkades vid Lund i samband med Tre högars marknad. Därtill har Körner fogat slutsatsen att »Chytraeus skildring rörande Lunds äldsta historia med dess gudalund och marknad utgör ett rent litterärt lån, som via Olaus Magnus ytterst återgår på Adam av Bremens klassiska skildring av gudatemplet och offerlunden i Uppsala». Däri har Körner i viss mån rätt, och de olika originaltexterna i parallellställning har ett lärdomshistoriskt intresse. Har dessa skriftställen något värde i diskussionen om Lunds äldsta historia? Enligt Körner inte alls.

Knut Stjerna avfärdade 1909 Chytraeus ifrågavarande beskrivning såsom oanvändbar i en diskussion om Lunds ålder, och hans mening biträdades av Lauritz Weibull 1910. Båda framhåller, att Chytraeus beträffande gudarna påverkats av Olaus Magnus, och Lauritz Weibull avtrycker till bevis såväl den förres som den senares originaltexter. Varken Knut Stjerna eller Lauritz Weibull har ansett det nödvändigt att gå längre. De har inte nämnt Adam av Bremen. Men Chytraeus har alltså varit utdömd långt före Körners tid.

Nu kommer Körner och insätter Chytraeus uppgifter »i deras rätta källsammanhang». Fullt så enkla som det kan se ut av Körners artikel är emellertid inte dessa sammanhang. Att Chytraeus, vars beskrivning var färdig 1599, beträffande gudarna huvudsakligen influerats av Olaus Magnus arbete om de nordiska folken, vilket utkom

i Rom 1555, är väl det mest troliga. Men det kan också vara möjligt att Chytraeus utnyttjat Johannes Magnus *Historia de omnibus Gothorum Sueonumque regibus*, tryckt i Rom 1554. Ännu ej utförda textjämförelser får avgöra detta. Olaus Magnus text om hednatempellet i Uppsala är nämligen i stor utsträckning ordagrant återgiven efter brodern Johannes. Denne har för sin text huvudsakligen lånat från den tyske historieskrivaren Albert Krantz, men också från Saxo Grammaticus och Jordanes. Krantz, vars i detta sammanhang aktuella arbete *Chronica regnorum aquilonarium* utkom i Strasbourg 1546, återgår beträffande de nordiska gudarna helt på Adam av Bremen.

Härom kan utförligt läsas i John Granlunds utomordentliga kommentar till Olaus Magnus' *Historia* om de nordiska folken, tryckt 1951 som femte delen av den svenska översättningen av detta verk. Den synes ha varit obekant för Körner.

Förmodligen för att ange ett motiv för att han som den tredje eller fjärde i ordningen granskar och underkänner Chytraeus beskrivning vill Körner göra gällande, att undertecknad i »Tusentalets Lund» 1941 och i »Lunds historia» 1951 grundat min uppfattning om Tre högars marknad och dess roll vid Lunds tillblivelse »huvudsakligen genom att sammanställa två uppgifter angående Tre högars marknad i två sena litterära verk med en notis i Lunds stifts landebog 1569 rörande Stora Råby socken». De sena litterära verken är Chytraeus samt N. H. Sjöborgs »Samlingar för Nordens fornälskare» II 1824. Detta visar, att Körner inte rätt fattat vad jag skrivit. Om Körner läser noggrannare skall han finna, att Tre högars marknad är belagd före Chytraeus tid. Den nämnes första gången 1504. Och notisen i Lunds stifts landebog om Östre och Vestre tre höij bers agir i Stora Råby norra vång är trettio år äldre än Chytraeus skrift. Det är kring dessa båda ovedersägliga fakta, bl. a., som det övriga är uppbyggt. Att jag sedan inte är helt negativt inställd till Chytraeus och Sjöborg, kan både förklaras och försvaras. Det är förvisso ett faktum, att Chytraeus är den förste, som inför tre högar i beskrivningen av en hednisk kultplats i Norden. (Det är först sedan Chytraeus arbete blivit tryckt 1748 som de tre Uppsalahögarna satts i samband med Tor, Oden och Frej. Den förste, som gjort kombinationen, synes ha varit lundensaren N. H. Sjöborg. Se härom Nils Sundquist, Uppsala stads historia I 1953 sid. 64 ff.) Då Chytraeus dessutom säger, att högarna finns öster om Lund (*qui ad orientalem urbis plagam existunt*), så bör han bli trodd, helst som åkernamnen i närheten be-

styrker uppgiften. Ej heller finns det anledning att betvivla Sjöborgs uppgift om att högarna på hans tid ännu till en del fanns i behåll. En av dem kan fortfarande skönjas.

Körner använder ett par sidor för att komma fram till ett annat forskningsresultat, som utmynnar i att därför »kan man knappast våga påståendet att Sjöborg inte är beroende av Chytraeus framställning». Eftersom det meddelas, att det är undertecknad som infört Sjöborgs skildring i diskussionen, verkar det av Körners skrivsätt som om det varit jag, som kommit med det nämnda påståendet. Men jag har skrivit (Tusentalets Lund sid. 35): »Sjöborg . . . går i Chytraeus fotspår». Därmed har jag menat, att Sjöborgs skildring är beroende av Chytraeus.

Om Körner orienterar sig i den yngre vetenskapliga litteraturen om de hedniska nordbornas avgudadyrkan, får han svårt att hitta någon författare, som använt Chytraeus eller Sjöborg som källor. Lika svårt får han att finna någon, som efter Knut Stjernas inlägg accepterat vad de båda författarna meddelat om avgudadyrkan vid Lund. Men i diskussionen om Tre högars marknad har deras skildringar sin givna plats och sitt källvärde.

Körner har i sin källkritik begått felet att förkasta en källa i dess helhet på grund av att delar därav är hämtade från äldre författare.

Ragnar Blomqvist